

บทที่ 1

บทนำ

ความเป็นมาของปัญหา

จังหวัดลพบุรีจัดว่าเป็นจังหวัดที่อยู่ในเขตภาคกลางของประเทศไทยตามเกณฑ์การแบ่งเขตการปกครอง โดยมีทิศเหนือติดต่อกับจังหวัดเพชรบูรณ์และนครสวรรค์ซึ่งส่วนใหญ่ใช้ภาษาไทยถิ่นกลาง ส่วนทางใต้ของจังหวัดลพบุรีติดต่อกับจังหวัดสระบุรี จากงานวิจัยของประภัสสร มลิวัลย์ (2530) พบว่าจังหวัดสระบุรีใช้ภาษาไทยถิ่นอีสานเป็นส่วนใหญ่ รองลงมาคือภาษาไทยถิ่นกลาง และภาษาไทยถิ่นเหนือตามลำดับ ทิศตะวันออกของจังหวัดลพบุรีติดต่อกับจังหวัดนครราชสีมา จากงานวิจัยของวิจิตร ภาณุวงศ์ (2527) พบว่าภาษาที่ใช้ในจังหวัดนครราชสีมาแบ่งเป็นภาษาไทยโคราชกับภาษาไทยถิ่นอีสาน ทางตะวันตกของจังหวัดลพบุรีติดต่อกับจังหวัดสิงห์บุรี อ่างทอง และนครสวรรค์ ซึ่งส่วนใหญ่พูดภาษาไทยถิ่นกลาง เมื่อพิจารณาจากที่ตั้งของจังหวัดลพบุรีพบว่า เป็นจังหวัดที่มีอาณาเขตติดต่อกับจังหวัดต่างๆที่มีการใช้ภาษาไทยถิ่นกลาง ภาษาไทยถิ่นอีสานและภาษาไทยถิ่นเหนือ ซึ่งอาจมีอิทธิพลต่อการใช้ภาษาของจังหวัดลพบุรี

จากการศึกษางานวิจัยของ Chalida Rinprom Rojanawathanavuthi (1987) พบว่าพื้นที่เกือบทั้งหมดของจังหวัดลพบุรีอยู่ในบริเวณรอยต่อของภาษาไทยถิ่นกลางและภาษาไทยถิ่นอีสาน แต่ในงานวิจัยของ Chalida (1987) นี้ในส่วนของบริเวณรอยต่อของภาษาไทยถิ่นกลางและภาษาไทยถิ่นอีสานบริเวณจังหวัดลพบุรีเป็นการเก็บข้อมูลในระดับอำเภอเท่านั้น ดังนั้นผู้วิจัยจึงเห็นควรที่จะได้ทำการศึกษาภาษาไทยถิ่นในจังหวัดลพบุรีให้ละเอียดขึ้น โดยจะเก็บข้อมูลในระดับตำบลเพื่อศึกษาว่าจังหวัดลพบุรีมีการใช้ภาษาไทยถิ่นอะไรบ้างและพูดกันบริเวณใดของจังหวัด นอกจากนี้งานวิจัยของ Chalida (1987) ที่พบว่าจังหวัดลพบุรีมีการใช้ภาษาไทยถิ่นกลางและภาษาไทยถิ่นอีสานแล้ว ผู้วิจัยได้ทำวิจัยเรื่อง ภูมิศาสตร์ภาษาอำเภอบ้านหมี่ จังหวัดลพบุรี เป็นรายงานประกอบการเรียนรายวิชา 141657 การศึกษาภาษาถิ่น ผลการวิจัยพบว่าที่อำเภอบ้านหมี่ นอกจากจะมีการใช้ภาษาไทยถิ่นกลางและภาษาไทยถิ่นอีสานแล้ว ยังมีการใช้ภาษาไทยถิ่นเหนือปะปนอยู่ด้วย แต่งานวิจัยนั้นเป็นเพียงการศึกษาอำเภอบ้านหมี่อำเภอเดียวเท่านั้น ดังนั้นผู้วิจัยจึงคิดว่าอาจจะมีการใช้ภาษาไทยถิ่นเหนือปะปนอยู่ในอำเภออื่นๆ ของจังหวัดลพบุรีก็เป็นที่

การศึกษาภูมิศาสตร์ภาษาที่ใช้เกณฑ์ทางคั่นและเสียงที่ผ่านมา เช่น งานวิจัยของ Chalida (1987) นำเกณฑ์ด้านเสียงปฏิภาคของพยัญชนะต้น สระและระบบวรรณยุกต์มาสนับสนุน

เกณฑ์คำศัพท์และประสบความสำเร็จ คือพบว่าการศึกษาโดยใช้เกณฑ์ทางเสียงสอดคล้องกับเกณฑ์ทางคำศัพท์ งานวิจัยอีกชิ้นหนึ่งคืองานของวัลจิสิน ชูติวัตร (2534) เป็นการศึกษาโดยใช้เกณฑ์ทางเสียง คือ เสียงปฏิภาคของพยัญชนะต้นชุด ช-จ-ช ศึกษาบริเวณรอยต่อของภาษาไทยถิ่นในจังหวัดอุดรดิตถ์ แล้วนำผลที่ได้มาเปรียบเทียบกับงานของปานตา นาคพันธ์วงศ์ (2530) ซึ่งเป็นการศึกษาบริเวณเดียวกับวัลจิสิน แต่ใช้เกณฑ์คำศัพท์ ปรากฏว่าผลการวิจัยของทั้ง 2 ไม่สอดคล้องกัน เนื่องจากผู้บอกภาษาและระยะห่างของจุดเก็บข้อมูลมีความต่างกันมาก กล่าวคือ งานวิจัยของวัลจิสิน (2534) ใช้ผู้บอกภาษา 5 คนต่อจุดเก็บข้อมูล 1 จุด และการกำหนดจุดเก็บข้อมูลมีความถี่มากกว่าของปานตา ในขณะที่งานวิจัยของปานตา (2530) ใช้ผู้บอกภาษา 1 คนต่อจุดเก็บข้อมูล 1 จุด ดังนั้นในงานวิจัยนี้ผู้วิจัยจึงเลือกใช้เกณฑ์ทางคำศัพท์และเสียงมาศึกษาการใช้ภาษาไทยถิ่นของจังหวัดลพบุรี โดยจะใช้ผู้บอกภาษาและจุดเก็บข้อมูลเดียวกัน เพื่อนำผลการศึกษาที่ได้จากคำศัพท์และเสียงมาเปรียบเทียบกันว่าจะสอดคล้องกันหรือไม่

วัตถุประสงค์ในการวิจัย

1. เพื่อศึกษาการกระจายของภาษาไทยถิ่นกลาง ภาษาไทยถิ่นเหนือและภาษาไทยถิ่นอีสานในจังหวัดลพบุรี
2. เพื่อเปรียบเทียบผลการวิจัยที่ได้จากการใช้คำศัพท์กับที่ได้จากเสียงปฏิภาคชุด ช-จ-ช ว่าเหมือนหรือแตกต่างกันอย่างไร

สมมติฐานของการวิจัย

1. ในจังหวัดลพบุรีมีการใช้ภาษาไทยถิ่นอีสานเป็นบริเวณกว้างที่สุดและมีการใช้ภาษาไทยถิ่นกลางกับภาษาไทยถิ่นเหนือในอันดับรองลงมาตามลำดับ
2. ผลการวิจัยที่ได้จากการใช้คำศัพท์และที่ได้จากเสียงปฏิภาคชุด ช-จ-ช จะสอดคล้องกัน

ขอบเขตการวิจัย

1. ศึกษาโดยใช้หน่วยอรรถจำนวน 30 หน่วยอรรถ ซึ่งเป็นหน่วยอรรถที่คัดเลือกแล้วว่าเป็นหน่วยอรรถที่แทนด้วยคำศัพท์ที่แตกต่างกันระหว่างภาษาไทยถิ่นกลาง ภาษาไทยถิ่นเหนือและภาษาไทยถิ่นอีสาน
2. ใช้เสียงปฏิภาคชุด ช-จ-ช โดยใช้คำทดสอบจำนวน 10 คำ ซึ่งเป็นคำที่มีเสียงพยัญชนะต้นที่แตกต่างกันระหว่างภาษาไทยถิ่นกลาง ภาษาไทยถิ่นเหนือและภาษาไทยถิ่นอีสาน
3. เก็บข้อมูลจากทุกตำบลในจังหวัดลพบุรี โดยการส่งแบบสอบถามรวม 122 ตำบล

4. ไม่ศึกษาภาษาชนกลุ่มน้อย

ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

1. ได้ทราบลักษณะการกระจายของภาษาไทยถิ่นต่างๆ เพิ่มขึ้น
2. เพื่อเป็นแนวทางในการศึกษาภูมิศาสตร์ภาษาของถิ่นอื่นๆ ต่อไป

นิยามของศัพท์และอักษรย่อที่ใช้ในงานวิจัย

นิยาม

เสียงปฏิภาค (Sound Correspondence) คือ เสียงในภาษาไทยถิ่นซึ่งวิวัฒนาการมาจากเสียงเดียวกันในภาษาเดิม

ภาษาเดียว คือ การที่ผู้ตอบแบบสอบถามให้คำตอบที่เป็นภาษาไทยถิ่นใดถิ่นหนึ่งเพียงภาษาเดียว

ภาษาผสม คือ การที่ผู้ตอบแบบสอบถามให้คำตอบที่เป็นภาษาไทยถิ่น 2 ภาษาขึ้นไปของชุดคำทดสอบทั้งหมด เช่น ในชุดคำทดสอบทั้งหมด 10 คำ มีผู้ตอบเป็นภาษาไทยถิ่นกลาง 6 คำ ภาษาไทยถิ่นอีสาน 4 คำ กรณีนี้จะตัดสินให้เป็นภาษาผสมระหว่างภาษาไทยถิ่นกลางกับภาษาไทยถิ่นอีสาน

ภาษาผสม คือ การที่ผู้ตอบแบบสอบถามให้คำตอบที่เป็นภาษาไทยถิ่น 2 ภาษาขึ้นไปต่อคำทดสอบ 1 คำ เช่น คำว่า "ข้าง" มีผู้ตอบแบบสอบถามคนเดียวกันตอบว่าใช้ได้ทั้ง "ข้าง" และ "ข้าง" กรณีนี้จะตัดสินให้เป็นภาษาผสมระหว่างภาษาไทยถิ่นกลางกับภาษาไทยถิ่นอีสาน

ภาษาผสมผลาน คือ การที่ผู้ตอบแบบสอบถามให้คำตอบที่เป็นทั้งภาษาผสมและภาษาผลานต่อชุดคำทดสอบ เช่น จากชุดคำทดสอบ 10 คำ มีผู้ตอบเป็นภาษาผสม 7 คำ ภาษาผลาน 3 คำ กรณีนี้จะตัดสินให้เป็นภาษาผสมผลาน

อักษรย่อ

อักษรย่อที่ใช้แทนภาษาไทยถิ่น

ภาษาเดียว

ก	ภาษาไทยถิ่นกลาง
น	ภาษาไทยถิ่นเหนือ
อ	ภาษาไทยถิ่นอีสาน
ฉ	ภาษาเฉพาะถิ่น

ภาษาผสม ตัวอย่าง เช่น

ก.อ ภาษาผสมระหว่างภาษาไทยถิ่นกลางกับภาษาไทยถิ่นอีสาน

น.อ ภาษาผสมระหว่างภาษาไทยถิ่นเหนือกับภาษาไทยถิ่นอีสาน

ก.น ภาษาผสมระหว่างภาษาไทยถิ่นกลางกับภาษาไทยถิ่นเหนือ

ก.น.อ ภาษาผสมระหว่างภาษาไทยถิ่นกลาง ภาษาถิ่นเหนือ และภาษาไทยถิ่นอีสาน

ภาษาผสม ตัวอย่าง เช่น

ก/อ ภาษาผสมระหว่างภาษาไทยถิ่นกลางกับภาษาไทยถิ่นอีสาน

ภาษาผสมผลงาน ตัวอย่าง เช่น

ก/ก.น/ก.อ ภาษาผสมผลงานระหว่างภาษาไทยถิ่นกลาง ภาษาผสมระหว่างภาษาไทยถิ่นกลางกับภาษาไทยถิ่นเหนือและภาษาผสมระหว่างภาษาไทยถิ่นกลางกับภาษาไทยถิ่นอีสาน

งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

การศึกษาเรื่องภูมิศาสตร์ภาษาของไทยได้มีผู้ทำการศึกษาไว้มากมายด้วยกัน เช่น งานวิจัยของวารี วีสกุล (2526) ศึกษาเรื่อง "ภูมิศาสตร์ภาษาจังหวัดสุโขทัย : การศึกษาโดยใช้คำศัพท์" วรรณพร ทองมาก (2526) ศึกษาเรื่อง "แนวแบ่งเขตภาษาไทยถิ่นกลางกับภาษาไทยถิ่นใต้โดยใช้คำศัพท์เป็นเกณฑ์" วิจิณต์ ภาณุวงศ์ (2527) ศึกษาเรื่อง "ภูมิศาสตร์คำศัพท์ในจังหวัดนครราชสีมา" Chalida Rinprom Rojanawathanavuthi (1987) ศึกษาเรื่อง "Studies in Three Thai Dialects" ประภัสสร มลิวัลย์ (2530) ศึกษาเรื่อง "ภูมิศาสตร์ภาษาไทยถิ่นในจังหวัดสระบุรี : การศึกษาโดยใช้คำศัพท์" ปานตา นาคพันธ์วงศ์ (2530) ศึกษาเรื่อง "ภูมิศาสตร์ภาษาจังหวัดอุตรดิตถ์ : การศึกษาโดยใช้คำศัพท์" ลัดดาวัลย์ ชัยสกุลสุรินทร์ (2534) "ภูมิศาสตร์ภาษาอำเภอบ้านหมี่ จังหวัดลพบุรี : การศึกษาโดยใช้คำศัพท์" รายงานประกอบการเรียนรายวิชา 141657 การศึกษาภาษาถิ่น และวัลจิสิ้น ชูดีวัตร (2534) ศึกษาเรื่อง "เสียงปฏิภาคชุด ช-จ-ช ในบริเวณรอยต่อของภาษาไทยถิ่นในจังหวัดอุตรดิตถ์"

ต่อไปนี้ผู้วิจัยจะกล่าวถึงรายละเอียดเกี่ยวกับงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับภูมิศาสตร์ภาษาเหล่านี้

การเก็บรวบรวมข้อมูล

1. การเลือกจุดเก็บข้อมูล

ในการวิจัยการคัดเลือกจุดเก็บข้อมูลทำได้หลายวิธี ถ้าเป็นบริเวณที่มีหลายตำบลหรือหลายหมู่บ้าน ไม่สามารถเก็บทุกตำบลหรือทุกหมู่บ้านได้ก็อาจจะใช้วิธีการสุ่มตัวอย่างเพื่อคัดเลือกจุดเก็บข้อมูลบางจุดเป็นตัวแทนสำหรับบริเวณที่ต้องการศึกษา การสุ่มตัวอย่างอาจใช้วิธีการจับสลาก เช่น งานวิจัยของสุนีย์พร เลิศกุลทานนท์ (2534) เรื่อง "ภูมิศาสตร์คำศัพท์ภาษาไทยที่ได้จังหวัดพังงาและกระบี่" หรือสุ่มตัวอย่างโดยขีดเส้นทแยงมุมในแต่ละช่องสี่เหลี่ยมที่เกิดจากเส้นรุ้งและเส้นแวงบนแผนที่มาตัดกัน จากนั้นก็ใช้จุดที่ตัดกันระหว่างเส้นทแยงมุมทั้ง 2 เส้นเป็นจุดศูนย์กลาง เขียนวงกลมลงในช่องสี่เหลี่ยมแต่ละช่อง แล้วผู้วิจัยก็เลือกหมู่บ้านที่จะเก็บข้อมูลจากในวงกลม ซึ่งวิธีการนี้จะทำให้ได้จุดเก็บข้อมูลที่กระจายกันออกไปทั่วพื้นที่ๆ กำหนดไว้ ซึ่งอยู่ห่างกันระยะที่เท่าๆ กัน งานวิจัยที่ใช้การสุ่มตัวอย่างแบบนี้ได้แก่ งานของวันทนีย์ พันธชาติและจรูญ บุญพันธ์ (2524) ในการวิจัยเรื่อง "การศึกษาการกระจายคำศัพท์ในประเทศไทย : โครงการทดลอง"

2. วิธีการเก็บข้อมูล

วิธีการเก็บข้อมูลเพื่อศึกษานิติศาสตร์ภาษาเท่าที่ผ่านมามี 2 วิธี คือ

1. เดินทางไปเก็บข้อมูลด้วยตนเอง ซึ่งวิธีการนี้เหมาะสำหรับการเก็บข้อมูลเกี่ยวกับทางเสียง เช่น การเก็บข้อมูลเสียงวรรณยุกต์ เช่น งานวิจัยของเกศมณี เทพวัลย์ (2526) ยาใจ มาลัยเจริญ (2531) กาญจนา คุ้มณะศิริ (2534) นอกจากนี้การเก็บข้อมูลที่มีจำนวนจุดเก็บข้อมูลน้อย แต่ใช้หน่วยธรรมดาและต้องการเก็บให้ได้จำนวนตามที่ต้องการมักจะใช้วิธีการเก็บข้อมูลด้วยตนเอง เช่น งานของวรรณพร (2526) ใช้หน่วยธรรมดาจำนวน 120 หน่วย จำนวนจุดเก็บข้อมูล 19 จุด ข้อดีของการเก็บข้อมูลโดยวิธีนี้ คือ สามารถเก็บข้อมูลได้มากและละเอียด มีความถูกต้องมากกว่าการเก็บข้อมูลโดยใช้แบบสอบถามทางไปรษณีย์ แต่ข้อเสียของวิธีการนี้ คือ เสียเวลาและค่าใช้จ่ายมากและยังเก็บข้อมูลได้น้อยจุด

2. วิธีการส่งแบบสอบถามทางไปรษณีย์ เป็นวิธีที่เหมาะสมกับการเก็บข้อมูลอื่นที่ไม่ใช่ด้านเสียง เช่น การเก็บข้อมูลคำศัพท์ เช่น งานวิจัยของปานตา (2530) ใช้หน่วยธรรมดาจำนวน 30 หน่วยธรรมดา ใช้ผู้ตอบแบบสอบถามจำนวน 126 คน ประภัสสร (2530) ใช้วิธีการส่งแบบสอบถามทางไปรษณีย์ประกอบด้วยหน่วยธรรมดาจำนวน 50 หน่วยธรรมดา ใช้จุดเก็บข้อมูลทั้งสิ้น 944 จุด ชลิดา โรจนวิพัฒน์ (2533) ใช้หน่วยธรรมดาจำนวน 4 หน่วย ใช้จุดเก็บข้อมูล 667 จุด ข้อดีของการส่งแบบสอบถามทางไปรษณีย์คือ ประหยัด เพราะไม่ต้องเสียค่าใช้จ่ายในการเดินทาง วิธีนี้เหมาะกับการเก็บข้อมูลที่มีจุดเก็บข้อมูลจำนวนมาก แต่ข้อเสียคือ ข้อมูลที่ได้อาจมีความคลาดเคลื่อนเพราะผู้ออกภาษาอาจไม่เข้าใจข้อความในแบบสอบถาม ทำให้ตอบคำถามไม่ตรงกับที่ต้องการ อีกประการหนึ่งคือ อาจได้รับแบบสอบถามคืนมาน้อย ทำให้ผู้วิจัยต้องส่งแบบ

สอบถามไปหลายครั้ง ทำให้เสียเวลาและก็อาจไม่ได้รับแบบสอบถามคืนเลย

3. วิธีการศึกษา

การศึกษานิติศาสตร์ภาษามีทั้งการศึกษาค้นคว้าและเสียงงานที่เป็นการศึกษาคำค้นที่ได้แก่ วาริ (2526) ใช้หน่วยบรรณจำนวน 30 หน่วย ศึกษาในบริเวณจังหวัดสุโขทัย วรรณพร (2526) ศึกษาโดยใช้หน่วยบรรณ 120 หน่วย ศึกษาบริเวณตั้งแต่อำเภออุบลบุรี จังหวัดประจวบคีรีขันธ์ ถึง กิ่งอำเภอ ท่าตะโก จังหวัดชุมพร ลัดดาวัลย์ (2534) ศึกษาโดยใช้หน่วยบรรณจำนวน 30 หน่วย ศึกษาบริเวณอำเภอบ้านหมี่ จังหวัดลพบุรี

การศึกษานิติศาสตร์ภาษาโดยศึกษาด้านเสียง ได้แก่ งานวิจัยของวัลจิสิน (2534) ศึกษาโดยใช้คำทดสอบเสียงปฏิกิริยาของพยัญชนะต้นชุด ช-จ-ซ จำนวน 10 คำ ศึกษาบริเวณรอยต่อของภาษาไทยถิ่นในจังหวัดอุตรดิตถ์ Chalida (1987) ศึกษาโดยใช้หน่วยบรรณจำนวน 140 หน่วยบรรณ และยังใช้เกณฑ์ทางด้านเสียง ซึ่งได้แก่ เสียงปฏิกิริยาพยัญชนะ สระ และระบบวรรณยุกต์ บริเวณที่ศึกษาได้แก่ บริเวณรอยต่อภาคกลาง ภาคเหนือและภาคอีสาน โดยตั้งสมมติฐานว่า เส้นแบ่งเขตของภาษาไทยถิ่นแต่ละภาษาจะปรากฏในบริเวณดังกล่าว ปานตา (2530) ศึกษาทั้งคำค้นคว้าและระบบวรรณยุกต์ศึกษาในบริเวณจังหวัดอุตรดิตถ์

การศึกษานิติศาสตร์ภาษาโดยใช้คำค้นคว้าเป็นเกณฑ์ ส่วนใหญ่แล้วเมื่อได้รับแบบสอบถามกลับคืนมาก็จะทำกรวิเคราะห์ว่าคำที่ใดเป็นรูปแปรของคำที่เดียวกัน แล้วสร้างแผนผังแสดงการกระจายของคำ หลังจากนั้นจะทำการตัดสินใจว่าคำที่ได้มาเป็นคำของภาษาไทยถิ่นใด และแสดงตารางตัดสินใจภาษาของจุดเก็บข้อมูล จากนั้นก็จะสร้างแผนที่ภาษา งานวิจัยที่มีขั้นตอนดังกล่าวมานี้ ได้แก่ งานวิจัยของวาริ (2526) ปานตา (2530) ประภัสสร (2530) ลัดดาวัลย์ (2534) โดยใช้เกณฑ์ในการตัดสินใจจุดเก็บข้อมูลใดพูดภาษาอะไร ส่วนใหญ่แล้วก็จะใช้เกณฑ์เดียวกัน คือ

ก. ถ้าจุดเก็บข้อมูลใดใช้คำภาษาไทยถิ่นใดถิ่นหนึ่ง เพียงคำที่เดียวแทนหน่วยบรรณแต่ละหน่วยบรรณ ตั้งแต่ 70 % ขึ้นไป ก็จะตัดสินใจจุดเก็บข้อมูลนั้นพูดภาษาไทยถิ่นนั้น

ข. ถ้าจุดเก็บข้อมูลใดใช้ภาษาไทยถิ่นใดถิ่นหนึ่ง เพียงคำที่เดียวแทนหน่วยบรรณแต่ละหน่วยบรรณ ไม่ต่ำกว่า 40 % ของหน่วยบรรณทั้งหมด และใช้คำภาษาไทยถิ่นอีกถิ่นหนึ่งเพียงคำที่เดียวแทนหน่วยบรรณแต่ละหน่วยบรรณอีก เป็นจำนวนไม่ต่ำกว่า 40% ของหน่วยบรรณทั้งหมด จะตัดสินใจจุดเก็บข้อมูลนั้นใช้ภาษาไทยถิ่น 2 ภาษา

ค. ถ้าจุดเก็บข้อมูลใดใช้คำภาษาไทยถิ่นทั้ง 3 ภาษาแทนหน่วยบรรณแต่ละหน่วยบรรณ เป็นจำนวน 70% ขึ้นไปของหน่วยบรรณทั้งหมด จะตัดสินใจจุดเก็บข้อมูลนั้นพูดภาษาไทยถิ่น 3 ภาษาถ้าจุดเก็บข้อมูลที่มีการใช้คำภาษาไทยถิ่นต่างๆ แต่ไม่เข้าเกณฑ์ที่กล่าวมาแล้ว ให้ถือว่าจุดเก็บข้อมูลเหล่านี้ไม่สามารถตัดสินใจว่าพูดภาษาไทยถิ่นใด

งานวิจัยที่ใช้เกณฑ์นี้ได้แก่ งานวิจัยของ ประภัสสร (2530) วารี (2526) ส่วนงานวิจัยของปานตา (2530) ก็ใช้เกณฑ์ที่คล้ายคลึงกันนี้ สำหรับงานวิจัยของวัลจิสิน (2534) มีการจำแนกคำตอบของผู้ตอบแบบสอบถามและกำหนดเกณฑ์ในการตัดสินว่าจุดเก็บข้อมูลใดใช้ภาษาอะไร แตกต่างจากงานวิจัยที่ผ่านมากล่าวคือ งานของวัลจิสินนี้ได้มีการจำแนกคำตอบโดยแบ่งเป็นภาษาเดี่ยว ภาษาผสมและภาษาผสม

ภาษาเดี่ยว คือ การที่ผู้ตอบแบบสอบถามให้คำตอบที่เป็นภาษาไทยถิ่นใดถิ่นหนึ่ง เพียงภาษาเดียว

ภาษาผสม คือ การที่ผู้ตอบแบบสอบถามให้คำตอบที่เป็นภาษาไทยถิ่น 2 ภาษาขึ้นไป

ภาษาผสม คือ การที่ผู้ตอบแบบสอบถามให้คำตอบที่เป็นภาษาไทยถิ่น 2 ภาษาขึ้นไปต่อคำทดสอบ 1 คำ

ส่วนเกณฑ์ในการตัดสินภาษาของจุดเก็บข้อมูลของวัลจิสินได้ใช้เกณฑ์ดังนี้

1. ถ้าคำตอบทั้งหมดของผู้ตอบแบบสอบถามเป็นคำตอบเดี่ยวหรือภาษาไทยถิ่นใดถิ่นหนึ่งเพียงภาษาเดียว คือ คำร้อยละที่ได้จากคำตอบเท่ากับ 100 กรณีนี้จะตัดสินว่าผู้ตอบแบบสอบถามพูดภาษาไทยถิ่นนั้น

2. ถ้าคำตอบของผู้ตอบแบบสอบถามเป็น 2 คำตอบขึ้นไป คือ เป็นภาษาผสมตั้งแต่ 2 ภาษาขึ้นไป เนื่องจากสัดส่วนของการปะปนกันของภาษาแตกต่างกัน กล่าวคือภาษาหนึ่งอาจมีอัตราการใช้มากหรือน้อยกว่าอีกภาษาหนึ่ง ผู้วิจัยจึงได้ตั้งเกณฑ์ที่สามารถแสดงรายละเอียดดังกล่าวไว้ โดยกำหนดนิสัยของร้อยละของคำตอบเป็น 3 ช่วง ดังนี้

คำร้อยละของคำตอบในช่วง 70-100 แสดงว่ามีการใช้ภาษาไทยถิ่นหนึ่งในระดับสูง ในงานวิจัยจะระบุอักษรย่อของภาษาไทยถิ่นของคำตอบนั้นเป็นอักษรขนาดใหญ่ เส้นหนา เช่น ก (ภาษาไทยถิ่นกลาง) น (ภาษาไทยถิ่นเหนือ) อ (ภาษาไทยถิ่นอีสาน)

คำร้อยละของคำตอบในช่วง 31-69 แสดงว่ามีการใช้ภาษาไทยถิ่นนั้นในระดับปานกลาง ในงานวิจัยจะระบุอักษรย่อของภาษาไทยถิ่นของคำตอบนั้นเป็นอักษรขนาดใหญ่ เส้นบาง เช่น ก (ภาษาไทยถิ่นกลาง) น (ภาษาไทยถิ่นเหนือ) อ (ภาษาไทยถิ่นอีสาน)

คำร้อยละของคำตอบในช่วง 1-30 แสดงว่ามีการใช้ภาษาไทยถิ่นนั้นในระดับต่ำ ในงานวิจัยจะระบุอักษรย่อของภาษาไทยถิ่นของคำตอบนั้นเป็นอักษรขนาดเล็ก เส้นบาง เช่น ก (ภาษาไทยถิ่นกลาง) น (ภาษาไทยถิ่นเหนือ) อ (ภาษาไทยถิ่นอีสาน)

เกณฑ์ในการตัดสินภาษาของจุดเก็บข้อมูลที่ใช้ในงานของวัลจิสินนี้ จะทำให้ได้รายละเอียดของข้อมูลที่ตรงตามความเป็นจริงมากที่สุด และในงานวิจัยเรื่อง ภูมิศาสตร์ภาษาจังหวัดลพบุรี : การศึกษาคำศัพท์และเสียงปรากฏพยัญชนะต้นชุด ช-จ-ช ผู้วิจัยได้นำหลักเกณฑ์การตัดสินภาษาของจุดเก็บข้อมูลนี้มาใช้ในการวิจัยด้วย

ผลการศึกษา

วาริ วิสุกุล (2526) ศึกษาเรื่อง ภูมิศาสตร์ภาษาจังหวัดสุโขทัย : การศึกษาโดยใช้คำศัพท์ พบว่าจังหวัดสุโขทัยมีการใช้ภาษาไทยถิ่นอยู่ 3 ภาษา คือภาษาไทยถิ่นเหนือ ภาษาไทยถิ่นอีสานและภาษาไทยถิ่นกลาง ภาษาที่ใช้กันมากที่สุดในจังหวัดสุโขทัย คือ ภาษาไทยถิ่นกลาง ภาษาไทยถิ่นเหนือ พูดกันในบริเวณพื้นที่ที่เป็นภูเขาทางทิศตะวันตกของจังหวัด ภาษาไทยถิ่นอีสาน พูดกันในบางหมู่บ้านของตำบลหาดเลี้ยว อำเภอ ศรีสัชชนาลัยและตำบล คลองมะพลับ อำเภอ ศรีนคร และภาษาไทยถิ่นกลาง พูดกันในบริเวณพื้นที่ที่เป็นที่ราบของทางทิศตะวันออกและทิศใต้ของจังหวัด นอกจากนี้ยังพบว่าในจังหวัดสุโขทัยมีบางส่วนของแนวแบ่งเขตภาษาระหว่างภาษาไทยถิ่นเหนือ และภาษาไทยถิ่นกลาง อยู่ระหว่างอำเภอ ทุ่งเสลี่ยมกับ อำเภอ ศรีสำโรงและอยู่ในบริเวณตอนเหนือของอำเภอ ศรีสัชชนาลัย

วรรณพร ทองมาก (2526) ศึกษาเรื่อง แนวแบ่งเขตของภาษาไทยถิ่นกลางกับภาษาไทยถิ่นใต้โดยใช้คำศัพท์เป็นเกณฑ์ พบว่าคำศัพท์ที่ใช้ในบริเวณจุดเก็บข้อมูล ได้แก่ คำศัพท์ภาษาไทยถิ่นกลาง คำศัพท์ภาษาไทยถิ่นใต้และคำศัพท์เฉพาะถิ่น เมื่อพิจารณาการหาแนวแบ่งเขตภาษาไทยถิ่นกลางกับภาษาไทยถิ่นใต้ โดยดูการกระจายของคำศัพท์ และการหาแนวแบ่งเขตภาษาไทยถิ่นกลางกับภาษาไทยถิ่นใต้ โดยการไล่สัดส่วนการใช้คำศัพท์ภาษาไทยถิ่นกลาง คำศัพท์ภาษาไทยถิ่นใต้ ในแต่ละจุดเป็นเกณฑ์ พบว่าแนวแบ่งเขตภาษาไทยถิ่นกลางกับภาษาไทยถิ่นใต้นั้นอยู่ระหว่าง บ้านน้ำตก ตำบล ห้วยยาง อ.ทับสะแก กับบ้านกรูด ตำบลชัยเกษม อำเภอ บางสะพาน จังหวัดประจวบคีรีขันธ์

วิจิตรนัฏ ภาณุวงศ์ (2527) ศึกษาเรื่อง ภูมิศาสตร์คำศัพท์ในจังหวัดนครราชสีมา พบว่ามีแนวแบ่งเขตภาษาซึ่งเกิดจากเส้นแบ่งเขตคำศัพท์ที่ทับสนธิอย่างชัดเจน 53 เส้นของหน่วยอรรถคำศัพท์แปร-2 (นป-2) 39 ราย นป-3 10 ราย และนป-4 4 ราย แยกภาษาถิ่นที่พูดในจังหวัดนี้ออกเป็น 2 กลุ่ม คือ ภาษาถิ่นกลุ่มไทยโคราชและภาษาถิ่นกลุ่มไทยอีสาน กลุ่มแรกพูดในบริเวณพื้นที่ประมาณ 3 ใน 4 ของพื้นที่จังหวัด กลุ่มที่ 2 พูดในบริเวณย่อยๆ ซึ่งกระจายอยู่ 4 แห่ง ทางทิศเหนือ ทิศตะวันออกและทิศตะวันตกเฉียงใต้ คำศัพท์ที่พบในภาษาไทยโคราชส่วนใหญ่เป็นคำศัพท์ภาคกลาง ส่วนคำศัพท์ที่พบในภาษาไทยอีสานส่วนใหญ่เป็นคำศัพท์ภาคอีสาน จากหน่วยอรรถที่เลือกมาศึกษา 262 ราย มีหน่วยอรรถคำศัพท์แปร 194 ราย ซึ่งสนับสนุนแนวแบ่งเขตภาษา แนวแบ่งเขตภาษานี้ยังมีหลักฐานด้านเสียงมาสนับสนุนอีก 2 ด้าน คือ การกระจายพยัญชนะ สระ และระบบวรรณยุกต์ของภาษาถิ่นแต่ละถิ่น

Chalida Rinprom Rojanawathanavuthi (1987) ศึกษาเรื่อง Studies in Three Thai Dialects ผลการวิจัยสามารถกำหนดเขตของภาษาไทยถิ่น 3 ภาษา คือเขตของภาษาไทยถิ่นกลาง เขตของภาษาไทยถิ่นเหนือและเขตของภาษาไทยถิ่นอีสาน และจากการ

กำหนดเขตภาษาดังกล่าว ปรากฏบริเวณซึ่งตั้งอยู่ระหว่างเขตภาษาทั้งสาม ซึ่งเมื่อพิจารณาสภาพที่ตั้งและลักษณะของภาษาแล้ว สามารถสรุปได้ว่าเป็นบริเวณรอยต่อของภาษานั้นเอง

ประภัสสร มลิวัลย์ (2530) ศึกษาเรื่อง ภูมิศาสตร์ภาษาไทยถิ่นในจังหวัดสระบุรี : การศึกษาโดยใช้คำศัพท์ พบว่าคำศัพท์ภาษาไทยถิ่นกลาง ใช้พูดกันมากเป็นอันดับหนึ่ง รองลงมาคือ ภาษาไทยถิ่นอีสานและภาษาไทยถิ่นเหนือ ตามลำดับ และมีบางหมู่บ้านที่ใช้คำศัพท์ของภาษาไทยถิ่น 2 ถิ่นร่วมกัน คือ ภาษาไทยถิ่นกลางกับภาษาไทยถิ่นเหนือ และภาษาไทยถิ่นกลางกับภาษาไทยถิ่นอีสาน ซึ่งเป็นผลมาจากที่ตั้งของหมู่บ้านที่เป็นเขตติดต่อระหว่างหมู่บ้านที่ใช้ภาษาไทยถิ่นทั้ง 2 ดังกล่าว

ปานตา นาคพันธ์วงศ์ (2530) ศึกษาเรื่อง ภูมิศาสตร์ภาษาจังหวัดอุตรดิตถ์ : การศึกษาโดยใช้คำศัพท์ พบว่าความแตกต่างของการใช้คำศัพท์ภาษาไทยถิ่น ทั้ง 3 คือ ภาษาไทยถิ่นกลาง ภาษาไทยถิ่นเหนือ และภาษาไทยถิ่นอีสาน สามารถแบ่งบริเวณพื้นที่ของจังหวัดนี้ออกเป็น 3 บริเวณ คือ บริเวณภาคตะวันออกของจังหวัด ซึ่งใช้คำศัพท์ภาษาไทยถิ่นอีสานเป็นส่วนใหญ่ บริเวณภาคเหนือของจังหวัด ซึ่งใช้คำศัพท์ภาษาไทยถิ่นเหนือเป็นส่วนใหญ่ และบริเวณภาคใต้ของจังหวัด ซึ่งใช้คำศัพท์ภาษาไทยถิ่นกลางเป็นส่วนใหญ่ ซึ่งผลการศึกษาคำศัพท์นี้สอดคล้องกับที่ได้จากการศึกษาระบบวรรณยุกต์

วัลจิณีน ชูติวัตร (2534) ศึกษาเรื่อง เสียงปฏิภาคชุด ช-จ-ช ในบริเวณรอยต่อของภาษาไทยถิ่นในจังหวัดอุตรดิตถ์ พบว่าในบริเวณรอยต่อของภาษาไทยถิ่นในจังหวัดอุตรดิตถ์ มีภาษาที่ใช้ในระดับบุคคลอยู่ 22 ลักษณะ และภาษาที่ใช้ในระดับจุดเก็บข้อมูล 45 ลักษณะ ภาษาไทยถิ่นอีสานเป็นภาษาที่มีการใช้มากที่สุดทั้งในระดับบุคคลและระดับจุดเก็บข้อมูล และทั้ง 45 ลักษณะที่ใช้ในระดับจุดเก็บข้อมูล ผู้วิจัยได้นำมาจัดกลุ่มภาษาในบริเวณรอยต่อของภาษาแห่งนี้ได้ 7 เขต โดยแบ่งเป็นเขตภาษาที่ไม่มี การปะปนของภาษาและเขตภาษาที่มีการปะปนของภาษา

ลัดดาวัลย์ ชัยสกุลสุรินทร์ (2534) ศึกษาเรื่อง ภูมิศาสตร์ภาษาอำเภอบ้านหมี่ จังหวัดลพบุรี : การศึกษาโดยใช้คำศัพท์ พบว่าในอำเภอบ้านหมี่มีการใช้ภาษาไทยถิ่นต่างๆ ปะปนกัน โดยมีการใช้ภาษาไทยถิ่นอีสานมากที่สุด รองลงมาคือ ภาษาไทยถิ่นกลาง นอกจากนี้ยังพบว่ามี การใช้ภาษาไทยถิ่นเหนือปะปนอยู่ด้วย